

Mangfoldighed og flertydighed

Danske billeder kommenteret af 559 personer

Af Inge Adriansen

Dansk Folkemindesamling udsendte i marts 1999 en spørgeliste om folks brug og vurdering af nationale symboler. Den blev lavet i forbindelse med et forskningsprojekt om danske nationale symboler (1). Spørgelisten blev kendt i offentligheden gennem presseomtale og blev fremsendt til alle interesserede, der kunne rekvirere den ved telefonisk eller skriftlig henvendelse til Dansk Folkemindesamling. Endvidere blev den udsendt af Foreningen Danmarks Folkeminder sammen med medlemsbladet til de cirka 1000 medlemmer. Endelig blev den også lagt ud på internettet. Der var ved årsskiftet 1999-2000 modtaget 559 besvarelser af spørgelisten (2). Alle besvarelser af spørgelisten er blevet elektronisk indtastet og statistisk behandlet ligesom surveys, de klassiske meningsundersøgelser (3). Det udsnit af befolkningen, der har besvaret spørgelisten, er af indlysende grunde ikke repræsentativt for den danske befolkning. Til gengæld har en kulturhistorisk spørgeliste af denne art en særlig styrke ved, at meddelelserne kan give uddybende og supplerende kommentarer, da spørgelisten indeholder mange åbne spørgsmål i modsætning til surveys. I en artikel, der publiceres senere, vil der blive redegjort for hovedindholdet i besvarelserne af spørgelisten, og derfor vil vi her holde os til den sidste del af spørgelisten, der vedrørte forestillinger om det særligt danske forstået i vid betydning.

Spørgelisten sluttede med tre sider med farvebilleder. Her blev folk anmodet om at skrive deres umiddelbare indfald eller associationer til billederne. Det var dels billeder af den officielle symbolik spændende fra rigsvåben over Christiansborg til Dronningen, der holder nytårstale, dels billeder af den uofficielle symbolik fra Holger Danske til fodboldlandsholdet. Det første billede viste Storebæltsbroen, og dette valg var inspireret af statsminister Poul Nyrup Rasmussens tale ved indvielsen i 1999, hvor han fastslog, at Storebæltsbroen ville blive et nyt dansk nationalsymbol. Nogle af billederne i spørgelisten var stereotyper, der viste sider af det, der traditionelt opfattes som udtryk for dansk kultur. Det var for eksempel kolonihaver, et dyrskue, en musikfestival, et fad med smørrebrød og cyklister i storbyen. Man kan naturligvis diskutere valget af disse billeder. Det var hen-

sigten både at ramme forestillinger om noget typisk dansk hos flest mulige og at finde billeder, der kunne give lyst til at fremsætte kommentarer. Udvalgelsen blev foretaget efter drøftelser med en række personer af forskellig alder, køn og baggrund.

Billedrækken var i spørgelisten udtrykkeligt benævnt »danske billeder« – ikke nationale symboler. Hvorvidt man ville opfatte billederne som udtryk for forestillinger om noget nationalt eller fælles værdier, var det helt op til den enkelte beskuer at afgøre. De skrevne kommentarer har været meget forskelligartede. Nogle har valgt at gå tæt på billederne, mens andre har brugt dem som udgangspunkt for at fremsætte synspunkter på politiske og kulturelle forhold. På de følgende sider gengives kommentarer til billederne (4). Alle udsagn til hvert enkelt billede er vurderet og kategoriseret ud fra, om de kan fortolkes som positive eller negative, neutrale eller helt personlige. Derpå er der optalt hvor mange udsagn, der er i hver kategori. Endelig er der lavet et karakteristisk bundt af udsagn til belysning af disse fire kategorier. Denne analyse af kommentarerne vil sidst i artiklen blive sammenholdt med svarene på to andre spørgsmål i spørgelisten om, hvad man forbinder med danskhedsbegrebet.

Storebæltsbroen

Broen blev indviet i sommeren 1998, og mange havde derfor i frisk erindring, hvorledes de første gang oplevede broen og den betydning, den havde fået både for dem selv og for det danske samfund.

Kommentarer til billedet

Positive: 48,0 %
Negative: 11,6 %
Neutrale: 25,8 %
Personlige: 7,3 %
Ubesvarede 7,3 %
I alt 100,0 %

Positive udsagn

Præstation og skønhed.

Broen binder Danmark sammen.

Det største danske bygningsværk i nutiden.

Det er dansk at bygge broer i stedet for u-både og torpedojagere.

Flot, men ikke speciel dansk.

Det vigtigste, der er sket i Danmark i det 20. århundrede.

Vi kan, hvis vi virkelig vil.

Den er flot, vi er en brobyggernation – også overført? Det ville være godt!

Blå himmel, hav, frihed og storhed.

Negative udsagn

Aldrig mere bølgeskulp og færgekaffe – øv.

Spild af penge.

Økologisk set er broen næppe det klogeste, man har fundet på.

På færger møder man danskere.

Udtryk for den indre kolonisation: Industrien postulerer et stort behov,
og politikerne bøjer sig.

En tunnel have været bedre for miljøet.

Neutrale udsagn

Rigets sammenknytning, men også en toldgrænse.

All right, men jeg savner færgerne.

Storslået og ødselt.

Personlige udsagn

Jeg løb over den på rulleskøjter lige før indvielsen.

Det er lettere at besøge min søster på Sjælland.

Bøgeskov

I stedet for den nyudsprungne bøgeskov kunne der være gengivet et foto af en granplantage eller en blandingsskov. Men her som ved flere af de øvrige billeder var der valgt en stereotyp på det danske i håb om, at flest mulige af meddelejerne ville få associationer til billedet.

Kommentarer til billedet

Positive: 63,0 %

Negative: 0,5 %

Neutrale: 17,1 %

Personlige: 7,9 %

Ubesvarede 11,5 %

I alt 100,0 %

Positive

Rigtig dansk – så det næsten er banalt.

En typisk dansk biotop (selvom den også findes i andre lande).

»Nu lyser løv i lunde«.

Min foretrukne måde at huske skove på.

»Der er et yndigt land«.

Danmark når det er dejligst.

Carl Nielsen: »Fynsk Forår«.

Forår, mildhed, blidhed ligesom det danske sind.

Mit Danmarksbillede.

Dansk natur på sit bedste.

Den kultiverede bøgeskov, som ofte bruges som symbol på Danmark, » Jeg ser de bøge-lyse øer«, »Velkommen i den grønne lund« og »Frejas sal«.

Negative

Hvad har det med Danmark at gøre?

Lidt for ensartet og indavlet, for få dyrearter.

Fotostat i et hjem i tresserne. Kitsch!

Kulissen til Hans og Grethe.

Neutrale

Ikke umiddelbart hvad jeg ville forbinde med Danmark, men jeg er heller ikke opvokset i nærheden af en skov.

Bøgeskoven er takket være »Der er et yndigt land« og guldalderens malere blevet et nationalt symbol. Men også andre landskabsformer som overdrev, enge, klitter og strande kan opleves som meget danske.

Personlige

Jeg er opvokset ved de store midtjyske granplantager.

Løbeture, velvære, sommer og rabarberkompot.

Udflugter med madkurv.

Tak til Vorherre, at han lader os leve i noget så smukt.

Noget vi mangler på Færøerne.

Holger Danske

En europæisk sagnfigur, der er blevet skildret i litteraturen som en dansk nationalhelt, der sover, indtil landet kommer i nød. Billedhuggeren H.P. Pedersen-Dan fremstillede i 1907 en bronzestatue af ham, og gipsmodellen hertil blev anbragt i kælderens under Kronborg Slot.

Kommentarer til billedet

Positive: 23,8 %
Negative: 8,5 %
Neutrale: 37,4 %
Personlige: 18,4 %
Ubesvarede 11,9 %
I alt 100,0 %

Positive

Danmarks værn og forsvar.
Gode gamle Holger, jeg holder så meget af heltesagn.
Det er godt at have mytologien med.
National stolthed.
Uden fortid ingen fremtid.
Drenge der lytte, går ud som mænd
Han rejser sig snart – vor danskhed er ikke til salg.
Symbol på »Altid frejdig hvor du går«.
En sej forfader.
Indbegrebet af forsvaret af danskheden.

Negative

Dårlig kunst og dårligt placeret.
Han lugter fugtigt.
Ridderen af den bedrøvelige skikkelse.
Helt anakronistisk.
Stinkende dansk nationalromantik.

Neutrale

Jeg håber at han vågner, før den misforståede nationalisme helt kører af sporet.
Lad ham sove i fred.
Stakkels mand, der må stå model til hvad som helst fra nazister til turistindustri.

Personlige

En dejlig ferie med far og mor på Kronborg.
Ham må jeg huske at fortælle børnebørnene om.
Skal min søn også rejse sig og spænde bælte og tage til Bosnien, nej!

Mor Danmark

Den kvindelige personifikation på den danske nation. Billedet blev udført i 1850-51 af malerinden Elisabeth Jerichau Baumann, der var født i Warszawa i et tysk-jødisk fabrikantfamilie, blev dansk gift i Rom i 1846 og flyttede til Danmark i 1849.

Kommentarer til billedet

Positive: 10,3 %

Negative: 15,5 %

Neutrale: 34,6 %

Personlige: 19,8 %

Ubesvarede 19,8 %

I alt 100,0 %

Positive

Quinde med q.

Historie, forsvar og beslutsomhed.

Kvindernes kamp for ligestilling.

Et rigtigt højskolebillede (Vallekilde). Nationalromantik. Jeg elsker det.

Et af de flotteste Danmarksbilleder. Her er ikke blot kornmark

og hav, men Danmark er også rede til at forsvare sig selv.

Danske æblekinder – naturlighed.

Kampen for Sønderjylland, nationalfølelse.

Negative

En indvandrers desperate forsøg på at bedyre sin danskhed.

Forældet nationalromantik – dårlig kunst.

Nationalisme, der ikke har noget med danskhed at gøre.

National-sentimentalt blæver.

Forældet, overdrevet nationalfølelse.

Hun kunne lige så god stå med hammer og segl.

Gammeldags national patos.

Forløjet, forlorent, propagandistisk, af facistoid karakter.

Neutrale

Kender ikke billedet.

Dronning Thyra, der byggede Dannevirke.

Mor Germania længe leve. Blandet landhandel. Typisk for sin tid.

Nationalromantisk Mor Danmark »Drang nach Süden«.

Siger mig intet – det er alt for følelsesladet.

Er det ikke den franske Marianne?

Personlige

Kunst og museer? Nej tak!

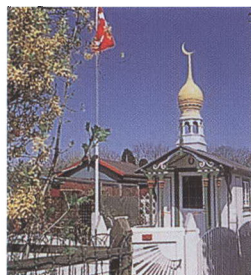
Uha – hende ville jeg nødigt være uenig med.

Kolonihavehus

Et typisk kolonihavesceneri med flaget hejst på flagstangen foran et lille hvidmalet hus. Huset, der ligger i havekolonien Vennelyst, afviger dog lidt fra normen ved at være i »Tivoli-stil« med en gulmalet kuppel med halvmåne.

Kommentarer til billedet

Positive: 36,9 %
Negative: 2,7 %
Neutrale: 25,7 %
Personlige: 19,8 %
Ubesvarede 14,9 %
I alt 100,0 %

Positive

Indbegrebet af Danmark og en sommersøndag.
Længe leve mangfoldigheden.
Danmark er for folket.
Nostalgisk glæde.
I kolonihaven findes åbenhed for de fremmede.
Den danske folkeånd.
Ja det er dansk, det er dejligt.
Dansk tradition, der ved at uddø.
Helt afgjort typisk, men mest københavnsk.
Den lille mands palæ, en solidaritet, der er ved at forsvinde.
Dejligt billede, mon idyllen holder?

Negative

Forloren idyl.
Småborgerlig indskrænkethed.
Forfalskning af virkeligheden (Vennelyst er ikke typisk).
Baggrunden i billedet er et forkert signal i en dansk kolonihave.
Rædselsfuldt, småborgerligt dansk.

Neutrale

Intetsigende.
Som vi ynder at se os selv – tolerante – det passer bare ikke.
Et udansk hus, et dansk gode.
Det er sgu da dansk, også at vi skamløst bruger »fremmede« symboler.
En lidt pyssenyssset danskhed.
Tilpas uskadeligt til at være samlingsymbol.
Småborgeridyl, men ikke et specielt dansk fænomen. Det er mere udbredt mange steder i Tyskland, f. eks. omkring Bremen.

Personlige

Hygge, bedsteforældre, det ældre Danmark.
Fritid, øl, grill og køkkenhave.

Landsbykirke

Som arketype på den danske kirke var der valgt en hvidkalket kirke med trappegavl af den type, der er hyppigst på øerne. Dette forhold blev dog kun bemærket af få.

Kommentarer til billedet

Positive: 37,9 %
Negative: 3,6 %
Neutrale: 30,9 %
Personlige: 14,6 %
Ubesvarede 13,0 %
I alt 100,0 %

Positive

Dansk kulturarv.

Typisk dansk. Kirkerne er umistelige elementer i kulturlandskabet.

En vis garanti for en forkyndelse, jeg føler mig beslægtet med.

Hvidkalket, rødt tegl, blå himmel, grøn bevoksning, en dansk udseende kirke, det er flot.

Tro, tillid, tryghed, fællesskab, kulturskat.

»Vor Gud han er så fast en borg«.

En del af det danske fundament.

Landsbykirke som en kirke »skal« se ud.

Et smukt syn, der ikke kan ses i andre lande.

Kirken er som bygning og institution en uadskillelig del af Danmark og dansk bevidsthed. Det giver tryghed i sindet at se en kirke ligge højt, når man kører ud i det danske landskab.

Negative

Kedelig grim kirke, der sikkert står tom uge efter uge.

Kitsch.

7 % af befolkningen går i kirke – en susende forbier.

En afsides religion, der forsvinder i horisonten.

Ligegyldighed.

Morten Korch.

Så stereotyp, at det næsten må være et falsum.

Neutrale

Smuk ramme om døende institution.

Intetsigende, velvidende at det er ældgamle monumenter.

Offentlig institution, der burde være privat – for engagementets skyld.

Kulturminde, ritualernes hus, men oftest tomt.

Personlige

Jeg foretrækker jyske kvaderstenskirker.

Pæn model til julepynt.

Folkekirken har for mig at se en større betydning for os »kulturkristne«, end vi lige tænker på, da mange af vore værdier i samfundet er grundlæggende de samme som kirkens værdier.

Vindmøller

Siden 1980-erne er der bygget vindmøller over hele landet for at mindske CO₂-udslip-pet og opfylde Folketingets målsætning om, at 13 % af energien i 2005 skal komme fra vedvarende energikilder. Vindmøllers placering giver fortsat anledning til heftig strid.

Kommentarer til billedet

Positive: 40,8 %
Negative: 9,1 %
Neutrale: 30,0 %
Personlige: 7,1 %
Ubesvarede 13,0 %
I alt 100,0 %

Positive

Alternativ energi og flotte monumenter.

Bæredygtigt og smukt.

Vi er foregangsland på mange punkter.

Vindmøller har positiv symbolværdi: de er udtryk for iværksætterånd og miljøbevidsthed.

Vi kan godt ! Danmark er verdens bedste på dette område.

Fortid og nutid, kontinuitet og fornyelse.

Må 1000 vindmøller blomstre.

Dansk know how kombineret med snusfornuft.

Nutidig udtryk for dansk mod og snilde. Triumf over den internationale atomkraft-lobbyisme.

Flot, visuelt udtryk for ansvarlighed.

Stolt moderne dansk teknologi.

Jyden han er stærk og sej.

Negative

Ødelæggelse og skamfering af naturen -for naturens skyld.

De larmer ad Helvede til – det er alternativ støj.

Forfærdentlig ødelæggelse af danske landskaber.

Endnu en nationaløkonomisk fejlinvestering og miljøhysteri.

Det skræmmende landskab – profit og misforstået grøn politik.

Ren romantik med minimal betydning for energi og miljø.

Jeg synes ikke, at køerne skal gå i den larm.

Neutrale

Et nødvendigt onde.

Nyttigt, men smukt?

Kratluskernes svar på Barsebäck.

Alternativ energi, der er positiv og grim.

Det er nok dansk, men har taget overhånd.

Personlige

Det bliver ikke på mine marker!

Dybbøl Mølle

En gammel vindmølle, der ligger midt på den historiske slagmark fra 1864-krigen. Efter det danske nederlag blev møllen for mange symbol på udholdenhed trods alle odds og et udtryk for trofasthed over for det danske.

Kommentarer til billedet

Positive: 11,7 %
Negative: 8,0 %
Neutrale: 52,7 %
Personlige: 13,1 %
Ubesvarede 14,5 %
I alt 100,0 %

Positive

Patriotisme, smerte og længsel.

Det er meget dansk at mindes et nederlag.

Vi kunne dengang – og vi kan endnu.

»Vi elsker vort land, og med sværdet i hånd skal hver udenvælts fjende berede os finde«.

De nationale rødder er vigtige for vor selvforståelse.

Her er historiens vingesus.

Det er Nordens Thermopylæ. Grænsekampen skifter karakter, men der kæmpes fortsat.

Ja, det tog næsten 150 år at overvinde traumet fra -64, men vi kan være det bekendt.

Så føler man lidt for fædrelandet.

Negative

Kvalme og Dansk Folkeparti.

Et helt folk havde i nationalistisk selvforblændelse mistet realitetssansen.

Forældet symbol og mange døde soldater.

Nationalisme, nederlag, nationalt traume, national løgn.

For meget sønderjysk fundamentalisme.

Krigshysteri og krigsnostalgi.

Hulhedens apoteose.

Nationalismens forbandelse.

Dansk storhedsvanvid, uvidenhed, idioti.

Neutrale:

Gid den sag ikke mere giver anledning til de store følelser.

Jeg kommer mest til at tænke på Holland.

Selv det største nederlag kan danskerne vende til en halv sejr.

På godt og ondt er Dybbøl en del af vor historie.

Personlige

Ja det rører nu ved mine følelser, selvom det hele var tåbeligt og selvforskyldt.

De skidne tyskere!

Min oldefar kæmpede her, og jeg køber Dybbølmærker hver år.

Rigsvåben

Rigsvåbenet eller statsvåbenet bruges af statsinstitutioner og bliver afbilledet mange steder som statslig kendetegn, for eksempel på mønter. Her er valgt et billede af et landegrænsskilt fra den dansk-tyske grænse ved Kruså.

Kommentarer til billedet

Positive: 23,2 %
Negative: 3,2 %
Neutrale: 37,2 %
Personlige: 17,9 %
Ubesvarede 18,5 %
I alt 100,0 %

Positive

Positive, varme følelser.

En grænse, der aldrig må forsvinde.

Det er eksotisk.

Det er meget pænere end de gule tyske skilte med den sorte ørn.

»Dette er dansk land« er det første jeg tænker, hver gang jeg ser det,

»I skjold bar jeg løverne stærke i hjerternes milde hegn«.

Smukt skilt som vi bør værne om i disse harmoniseringstider.

Jeg bliver varm, når jeg passerer det.

Betal din skat med glæde og vær solidarisk, for samfundet skal fungere.

Supersymbol.

Negative

Forældet praleri med de løver, Herregud!

Det minder om told og skat, og at vi stadig bliver flået.

En antikvitet, der ikke længere har værdi.

Grænserovergange får mig altid til at tænke på, at grænser i bund og grund er tåbelige.

Ach du lieber Augustin.

Neutrale

Bare et skilt – ikke noget af betydning for mig.

Toldfrit salg, billige bajere og grænseoverløbere.

Det bliver nok snart et regionalt symbol.

Personlige

Magtsymboler med løver får mig til at trække lidt på smilebåndet. Dog giver skiltet et stik af glæde, når man kommer hjem fra udlandet.

Ude er godt, hjemme er bedst.

Åh ja, jeg har vist fået en flaske for meget med!

Dannebrog

Flaget kan udløse forskellige kommentarer, alt efter hvilken sammenhæng det er gengivet i. Det er svært at finde en helt neutral sammenhæng at gengive flaget i, og kystpartiet på dette foto har givet positive associationer hos mange.

Kommentarer til billedet

Positive: 56,0 %
Negative: 1,5 %
Neutrale: 20,9 %
Personlige: 7,0 %
Ubesvarede 14,6 %
I alt 100,0 %

Positive

Dannebrog er noget af det mest danske.
Nationalisme er positiv.
Kan ikke undgå at blive rørt – mere dansk kan det ikke blive.
Fællesskab, historie, fest og nationalfølelse.
Verdens smukkeste flag – for danskere vel at mærke.
»I Danmark er jeg født, der har jeg hjemme ...«
Danmarks nationalsymbol nr. 1.
Det giver stolthed over at være dansker.
Det er det flotteste og det ældste – det er lækker, at det er os!

Negative

Dansk hysteri.
Har aldrig syntes, at det var særligt kønt, det er både lidt fersk og tam i farverne. De svenske farver er for mig kønnere.
For meget af det gode, jeg er mest til håndholdte flag.
Det minder mig om reaktionære sommerhusejere.

Neutrale

Stram flaglinen!
En ambivalent og diffus følelse.
Vi skulle tage at lære flagregler lidt bedre.
Et varemærke med betydning, men mange af min generation omgærder det ikke med respekt.

Personlige

Min barndoms kolonihave, hvor flaget blev hejst hver søndag.
Hvad sker der af festlige ting her?
Landskampe, fødselsdage, julen og hygge med familien.

Fodboldlandsholdet

Siden EM 1984 har det danske landshold i fodbold gjort sig gældende internationalt og er blevet særdeles populært. Ved landskampe optræder mandlige tilskuere som klanmedlemmer iført klaphatte og alskens udstyr. En foreløbig kulmination skete ved EM-mesterskabet i 1992.

Kommentarer til billedet

Positive: 28,7 %

Negative: 16,2 %

Neutrale: 26,9 %

Personlige: 14,0 %

Ubesvarede 14,2 %

I alt 100,0 %

Positive

Vi vinder, vi ved, vi kan, vi er Danmark!

En masse lækre mænd og sammenhold.

»Det er et yndigt land« med fællesskabsfølelse og stolthed.

I stedet for riddere og krigskarle har vi i dag fodboldspillerne.

Nationalt selvværd og folkeligt fællesskab.

For os er de verdens bedste, også selvom de taber.

Nationalsymbolet over alle nationalsymboler: Fodboldlandsholdet!

Det er bare dét Danmark, vi kan lide.

I 1992 var det dejligt at være dansker.

Vi har noget at være fælles om, pludselig er vi ikke fremmede for hinanden.

Vore fodbold drenge giver spænding og fælles oplevelser.

Negative

Jeg hader fodbold, det er spild af ressourcer og energi..

Det er mænd med svedlugt.

En bande forkælede millionærer.

National selvglæde, alkohol og smadrede flasker.

Jeg er ret træt af pengefodbold, det fylder alt for meget.

Neutrale

Landsholdet er snarere udtryk for en popularitetskultur end for danskhed.

De rødhvide dragter og navnet »landshold« har positiv værdi, men dragterne skæmmes af reklamer.

Landsholdet er en samlende faktor, men jeg er personlig ligeglad.

Personlige

For min skyld må de gerne tabe.

Jeg kan nu bedre lide at se gymnastik.

Kvindehåndboldlandsholdet

Gennem 1990-erne har landsholdet i kvindehåndbold fejret triumfer og opnået en lang række mesterskaber. Det har vundet en popularitet, der nærmer sig fodboldlandsholdets, og ved landskampe sidder mange tilskuere, også kvinder, med Dannebrog malet i ansigtet.

Kommentarer til billedet

Positive: 50,1 %
Negative: 10,6 %
Neutrale: 21,4 %
Personlige: 5,0 %
Ubesvarede 12,9 %
I alt 100,0 %

Positive

En af Danmarks sportslige stoltheder.

Kvinder der kan og vil.

EM – Hold kæft hvor er vi gode!

Stolthed og sejrsglæde.

Dansk sport når det er bedst.

Det er fedt at være dansker.

Dansken har atter sejren vundet.

Et øjeblik glemte hele Danmark Janteloven.

Det er svært ikke at være lidt stolt.

Ikke dansk i sig selv, men når man sidder der hjemme og hepper, føler man sig som del af et fællesskab.

Et symbol på Danmark, eliten i en speciel sportsgren. Noget der er rigtig vigtigt for landet som sådan. Indad: Det der stadig kan samle os. Udad: Reklame for Danmark ude i verden.

Negative

Massehysteri.

Forbrødring inden for sport lader mig helt kold – ingen nationalfølelse.

Jernhårde ladies, livet er for kort til pighåndbold.

Komplet ligegyldighed.

Opgejlet idioti.

National selvglæde, der let kan kamme over.

Neutrale

Guldperlerne – en underholdende flok kværunlanter.

De har da gjort det godt, men behøver det at fylde så meget på sendefloden i TV?

Hvis det ikke går over gevind, er det ok.

Personlige

En fremmed verden for mig.

Jeg får tvetydige følelser: 1. Det nationale som begivenhedskultur. 2. Nationalfølelsen reduceret og rettet mod en konkret begivenhed frem for et abstrakt symbol. 3. Det nationale symbol liberaliseret, vi bliver selv til dannebrog i stedet for at samles om det.

Roskilde Festival

Nordeuropas største og ældste musikfestival. Den har fundet sted siden 1971 og samler hvert år 50.-70.000 deltagere på dyrskuepladsen i Roskilde. Det er i reglen en yderst fredelig begivenhed, der har inspireret til talrige musikfestivaler over hele landet.

Kommentarer til billedet

Positive: 23,7 %
Negative: 13,6 %
Neutrale: 35,0 %
Personlige: 12,6 %
Ubesvarede 15,1 %
I alt 100,0 %

Positive

Det sejeste, det fedeste vi har i Danmark.

Dansk fællesskab.

Mit hjemland med fed musik og rig tradition

Et kulturstærkt land.

At så mange mennesker kan feste, drikke og ryge uden problemer, er udtryk for noget dansk.

Et folkemøde på en skøn sommerdag.

Sommer, Danmark, festivaler og glæde over musik.

Hygge og hash, druk og god musik.

Et godt eksempel på, at nogle få danskeres initiativ kan vokse til noget stort. 70.000 personer uden ballade. Vi er i bund og grund et fredeligt folkefærd med kun få ekstremister.

Selvom Roskilde Festival er uden Dannebrog, er den meget dansk.

Vi er gode til at hygge og være fælles ting.

Negative

Ungdom og mudder, pis og stank.

Noget europæisk, kommet udefra og giver ballade og kriminalitet.

Jeg forstår ikke, hvad der er fedt ved at være vind og skæv på en pløjemark.

Larmende musik og enormt ølforbrug.

Jeg hader rock.

Stoffer, drugs, massepsykose, frustration.

En udansk, larmende ødelæggelse af musikkultur.

Øl, fisse og hornmusik, hash og tømmermænd.

Neutrale

Woodstock-romantik.

Subkultur.

Det ligner nu ikke helt et folkemøde i Fælledparken.

Personlige

Min ungdom i pløre.

Der har mine børn hentet meget.

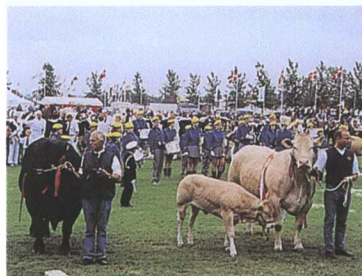
Den dag regnede det ikke – det under jeg dem!

Dyrskue

Dyrskuer med offentlig fremvisning og præmiering af husdyr har været væsentlig for udviklingen af dansk husdyrbrug. I nutiden har de ingen betydning for den moderne husdyravl, men dyrskuer er fortsat et kulturelt og fagligt element i dansk landbrug.

Kommentarer til billedet

Positive: 14,4 %
Negative: 5,4 %
Neutrale: 38,7 %
Personlige: 24,9 %
Ubesvarede 16,6 %
I alt 100,0 %

Positive

Nationalt signal.
Landbrugets lange danske historie.
Dyrskue – dansk råhygge som jeg kan lide det.
Verdensmester i fødevarerproduktion.
Dansk tradition og godt vejr.
Land og by mødes.
Dansk landbrug på sit bedste.
En dejlig oplevelse og med den indflydelse landbruget har haft, er det et dansk billede.

Negative

Bondsk og gammeldags.
Ingen sammenhæng mellem dagligliv for dyrene og dyrskue.
Lad os få et bedre (=bæredygtigt) landbrug.
Antikveret minde.
Landbruget er ikke idyl, men benhård business.
Levn fra fordums tid.
Det er også dansk – danske dyr der strutter af medicin.
Komplet ligegyldigt.

Neutrale

Tidsfænomen, andels-Danmark er nu opslugt af storkoncerner.
Bare dyrene havde det godt i dansk landbrug!!!
Dyrskuer – findes det endnu?
Roskilde-skue nr. 2.

Personlige

Godt at jeg ikke kan lugte det.
Noget meget jysk, ikke noget for mig.

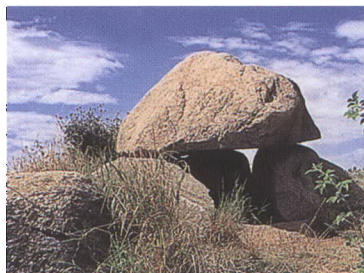

Stendysse

Stendysser er gravhøje fra den ældste bondekultur her i landet, 2500-3000 f.Kr. Det er landets ældst bevarede monumentalarkitektur. Stendysser er fremfor noget andet oldtidsminde kendt af enhver og er blevet benyttet i uendelighed til bomærker og logoer.

Kommentarer til billedet

Positive: 26,6 %
Negative: 1,1 %
Neutrale: 46,8 %
Personlige: 11,5 %
Ubesvarede 14,0 %
I alt 100,0 %

Positive

Vore fælles fortidsminder...

Vi har en historie, vi kan være stolte af.

»Gravhøje kroner det grønne land« danskens vugge!

Vor store fortid, dengang vi pyndrede og besejrede det meste af Nordeuropa, en dansk guldalder.

»Thi stærke minder og gammel agt og milde kvinder, hvor har de magt«.

Der er noget nationalromantisk over sådan nogle sten. Men gravkamrene er en del af vor danske bevidsthed. Her ligger vore forfædre. Det er rart at vide, at de er her.

Danmark i tusind år.

Stendysser vækker tanken om, at Danmark er et gammelt land med mange generationer før os.

Det rammer generne.

Et tusindårig rige. Sten symboliserer stabilitet.

Det er vigtigt at kende sin fortid for at kunne klare sin fremtid.

Negative

Endnu et gammelt levn, ikke interessant.

Neutrale

Meget dansk, rasende interessant, men det kalder ikke på en varm national klump i halsen.

Ofte (mis)brugt som nationalsymbol, selvom de har langt videre udbredelse.

Hvis det stod til landbruget, var den fjernet, den ligger i vejen.

De var med til at bygge riget, men vidste det bare ikke.

Godt at huske på vore forfædre, selvom de nok minder mindre om os i dag end folk på den anden side af jorden. Og hvor mange her i landet nedstammer egentlig fra dem?

Personlige

Det siger mig ingenting.

Jeg føler mig i familie med de gamle.

Din egen dag er kort, slægtens den er lang.

Jeg tror, jeg ønsker mig den nye oversættelse af Saxo.

Jeg har en i min have. Min far lavede den i protest mod tyskerne under Anden Verdenskrig.

Kystlandskab med sejlbåd

Danmark består af en halvø og cirka 500 øer, hvoraf halvdelen er beboede. Der er omkring 7.000 km kyststrækninger, og de indgår som en markant del af et samlede danske landskabsbillede.

Kommentarer til billedet

Positive: 48,7 %

Negative: 0,2 %

Neutrale: 20,0 %

Personlige: 15,2 %

Ubesvarede 15,9 %

I alt 100,0 %

Positive

Dansk sommer – gode sejlere – stolte traditioner.

»Hvor smiler fager den danske kyst«.

Vand og Danmark hører sammen.

Siden vikingetiden har vi sejlet i store og små både – ærkedansk.

Jeg har altid syntes, at Danmark var smukkeste var fra vandet.

»Bøgen spejler sin top i bølgens blå«.

Fritid, træningstøj og dansk folkesjæl.

»Mod hvide skuder, hvor lyst, hvor stort« – Et sjælsbillede af Danmark.

Den store sejlernation. Engang verdens andenstørste flåde, i dag kan vi være stolte af

A.P. Møllers mange skibe overalt i Danmark.

Danmark når det er bedst.

Pragtbillede især på grund af bådtypen. Sunde og bæltter binder Danmark sammen. Gud ved hvilken indflydelse de store broer vil få på sigt?

Negative

Overklasse.

Kedsomhed og bleg himmel.

Neutrale

Barndom, nostalgi, Morten Korch.

Kønt, men ikke særlig dansk.

Danmark som et fredeligt smørhul, upåvirket af omverdenen.

Et dejligt billede af en dansk kyst – eller er det Rügen?

Personlige

Og så en kølig pilsner.

Svigerfar og Langeland.

Meget almindeligt for danskeren, men ikke noget for mig.

Troels Kløvedal – jeg ved godt, at det ikke er Nordkaperen.

Folkelig idræt

DGI, Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger, har som formål at styrke det frivillige forenings-arbejde og fremme folkelig oplysning. Hvert fjerde år afholdes Landsstævnet, et af Europas største idrætsarrangementer. Her ses Landsstævnet i Svendborg i 1994.

Kommentarer til billedet

Positive: 29,6 %
Negative: 16,8 %
Neutrale: 33,1 %
Personlige: 5,4 %
Ubesvarede 15,1 %
I alt 100,0 %

Positive

Højskole, Grundtvig, folkeoplysning, folkeidræt.
DGI's sommerstævner, dansk som jeg kan lide det.
National manifestation, styrke, renhed og ungdom.
Dansk fællesskab.

En gysen af skønhed, nationalfølelse samtidig med bevidsthed om, at det ikke må kamme over.

Dansk breddeidræt, ej elite.
Smukt syn, de bærer fanerne med rette.
Det er dansk, det er dejligt.

Negative

Av, hvor ulækkert, det minder mig om Berlin 1936 – OL.
Overdrevet nationalsymbolik.

Det er altså »bare for meget« med så mange faner. Her kammer patriotismen over i nationalisme. Der er en erotisk impuls i billedet.

Pinlige jyske gymnastikopvisninger.

Vi elsker os selv Y

For nationalforherligende.

Jeg kommer til at tænke på 30-erne idealdyrkelse.

Opreklameret pseudo-folkelighed.

Kvalme, Nils Bukh, kommandørnationalisme, Nürnberg.

Pladder og misbrug af flaget.

Neutrale

Færre flag kunne have gjort det.

Dansk massebevægelse får folk op af sofaen.

Flot, men også meget nationalistisk. Vær på vagt!

Personlige

Der vil I aldrig se mig!

Når vinden suser, himlen er blå, og stærke mænd og kvinder bærer Dannebrog frem, så bliver jeg rørt, hjertet svulmer, samtidigt synes jeg, at det er lidt latterligt. Min hjerne siger ét, mit hjerte noget andet.

Christiansborg

Christiansborg Slot ligger i hjertet af København på det sted, hvor Absalons borg blev anlagt i 1167. Slottet rummer først og fremmest Folketinget og er således ramme om det danske folke-styre. Det rummer tillige Højesteret, flere ministerier samt kongelige repræsentations-lokaler.

Kommentarer til billedet

Positive: 17,6 %

Negative: 9,7 %

Neutrale: 47,7 %

Personlige: 8,1 %

Ubesvarede 16,9 %

I alt 100,0 %

Positive

Med lov skal landet bygges.

Vi bestemmer selv.

Dansk demokrati – svært at gøre bedre.

En smuk ramme om regering og folketing.

Magtsymboler kan også være smukke.

Danskhed og fællesskab.

Fragment af Danmark.

De gør det nu meget godt.

Politik – ingen korruption.

Jeg er stolt over, at vi har et folkestyre, hvor det har været muligt at have en landmand, en husmand og en lagerforvalter som statsminister.

Negative

Det er langt til tingstedet, før var det i sognet.

Hovedkontor for EU-ekspeditionssager og fortidsminde for dansk selvstændighed.

For meget politisk sul og kød – samt valgløfter uden hold i.

Forvirring, afmagt, frustration.

Magthavernes styregruppers tilholdssted.

De er ude på at snyde os.

Børnehave.

Politikerlede, mangel på anstændighed og almindelig sund fornuft.

Neutrale:

Demokrati eller rævekagernes bageri?

Det danske riges skæbne i en stor grå boks.

Her tages beslutninger, både gode og dårlige, men vi har demokrati.

Stedet, som desværre snart bliver en filial til Bruxelles.

Personlige

Må I sky forfængelighed og anamme visdom!

Lad os beholde magten her!

Politik, kanalsejls og den nationale fortælling.

Danske mønter

Fra slutningen af 900-tallet har danske konger udstedt mønter med herskerportrættet indstøbt som garant for lødighed. Mønterne ændres efter hvert tronskifte. Regentens portræt eller navnetræk er sammen med krone og statsvåben del af udsmykningen.

Kommentarer til billedet

Positive: 20,8 %
Negative: 2,7 %
Neutrale: 43,0 %
Personlige: 17,9 %
Ubesvarede 15,6 %
I alt 100,0 %

Positive

Det er Kongens mønt, ikke Euroen.
Velfærd og stolthed.
Rigsvåben, dronning, dansk sprog og ornamentik.
Godt nok! Og skift den nu ikke ud med det samme!
Smukt, karakterfuldt og funktionelt møntsæt.
Vore flotte danske kroner.
Nationalitet der ikke må ødelægges.
Udtryk for dansk politisk selvstændighed.
Vi er et lille land, hvis vi ikke har vore mønter, mister vi meget af vor identitet.

Negative

Penge med latterlige vikingesymboler.
Jeg har ti valutaer liggende. Det er upraktisk!
Mønterne er ren fortid.
Jeg har aldrig brudt mig om dem. De er pussenssede.

Neutrale:

Kønne er de ikke, men de er fand'ne danske.
Et ganske ligegyldigt symbol.
Pæne og lidt påtaget – som dronningen.
Her er den danske mønt, Next stop euroen.
I størrelse og udformning ligner de andre europæiske mønter.
Jeg kan godt leve med euro på den ene side.
De siger mig ingenting, det er jo blot penge.

Personlige

Helt uinteressant – på museer går jeg altid forbi møntsamlinger.
Vi skal beholde kronen som tegn på, at vi er danske.
Om få år er det slut! På grund af svage politikere og et folk, der har for meget at miste og derfor mister meget.
Ligger den danske sjæl her? Er man mindre dansk, hvis man bruger andre mønter?
Af flere grunde foretrækker jeg nu sedler.

Dronningen

Da Margrethe 2. blev regent i 1972, viste meningsmålinger, at cirka 50% af befolkningen foretrak en præsident. Dronningen har siden da formået at vinde en meget stor opbakning bag det arvelige monarki, som over 90% af befolkningen tilsluttede sig i en meningsmåling i 1999.

Kommentarer til billedet

Positive: 55,2 %

Negative: 2,1 %

Neutrale: 25,2 %

Personlige: 4,4 %

Ubesvarede 13,1 %

I alt 100,0 %

Positive

Danskhed, tradition, stabilitet

Venlig, værdig, konservativ og derved samlende!

Den dame gør svært at være republikaner.

Det er Mor Danmark.

Respektabel dame med majestætisk folkelighed

Dronningen er både i os og over os alle.

Vidende, begavet, dygtig.

Værdig, charmerende, menneskelig.

Det er bare vores Margrethe – med smil og glæde.

Klog kone, hvis familie gerne må være lidt i fred.

Jeg er stolt over, at vi har en sådan dronning.

En person jeg aldrig har mødt, men føler at kende.

Negative

Kan vi ikke snart slippe for at høre om kongehuset?

Ucharmerende, uskøn og kejtet.

Kongehuset er en udemokratisk anakronisme – uanset Margrethe.

Hun er ikke mere fortalende for det danske folk.

Åh, den affekterede stemme!

Hun styres desværre af de politisk korrekte, hvad angår flygtningepolitik.

Neutrale

Hun burde snart skifte frisure.

Kompetent person i stiv komedie.

Finurlig accent.

Personen aftvinger respekt, men arveligt monarki er for mig underligt.

Personlige

Det forhold, at det er udemokratisk med et kongehus, viser hvor hyggelige vi danskere er.

Hvilken nytårsaften havde hun den kjole på?

Hellere et billede af den lille Havfrue.

Gud bevare Danmark.

Hvad forbindes med det særligt danske?

Ideen med at medtage billeder i spørgelisten var at undersøge konsistens og sammenfald i holdninger og vurderinger. Derfor var der blandt billederne både egentlige nationale symboler som flag, rigsvåben og dronningen og fænomener og institutioner, der blot kan rubriceres som »typisk dansk« eller nationalkultur som en stendysse eller et typisk dansk landskab som et kystparti. Kommentarerne til disse billeder er blevet sammenlignet med besvarelserne af de øvrige spørgsmål i spørgelisten, og generelt er der stor overensstemmelse.

Endvidere blev der meddelelserne anmodet om at anføre, hvorvidt en række danske begreber og institutioner repræsenterede noget særligt dansk for dem. De skulle ikke rangordne institutionerne i forhold til hinanden, men vurdere dem hver især på en skala:

I hvilken grad er følgende begreber og institutioner udtryk for noget særligt dansk? (Angivet i %).

	<i>Meget</i>	<i>Noget</i>	<i>Lidt</i>	<i>Intet</i>	<i>Ved ikke</i>	<i>Ubesvaret</i>	<i>I alt</i>
Bøgeskove	60	26	7	3	3	2	100
Dannebrog	93	3	2	0	0	1	100
Det danske forsvar	17	20	29	26	6	3	100
Folkelig idræt	28	34	19	12	6	2	100
Folkekirken	36	31	19	10	2	2	100
Fædrelandssange	66	24	6	2	1	2	100
Grundloven	72	19	6	1	1	2	100
Højskolerne	67	19	6	3	4	1	100
Kongehuset	68	18	8	3	1	2	100
Foldboldlandsholdet	33	32	20	10	4	2	100
Landsholdet i kvindehåndbold	31	33	20	10	4	2	100
Danske mønter og pengesedler	37	26	22	10	2	3	100
Rigsvåbnet	40	24	1	8	6	3	100
Sproget	89	6	2	1	1	2	100
Velfærdsstaten	3	41	14	4	6	3	100

Kilde: Spørge-undersøgelsen 1999. Antal besvarelser 559.

Når man sammenligner kommentarerne til billedrækken og vurderingerne af de forskellige begreber og institutioner, aftegner der sig det samme bil-

lede. Som det vigtigste danske symbol fremstår i begge tilfælde Dannebrog, som i kommentarerne tolkes både som symbol på den danske stat og som folkets ejendom. Den betydning, flaget tillægges, er stor, og dette gælder i alle samfundslag og uanset køn. I billedrækken er regenten det symbol, der vurderes mest positivt efter flaget. I tabellen kommer kongehuset derimod ind på tredjepladsen, mens sproget er på andenpladsen. Denne forskel skyldes, at der ikke var et billede, der refererede til det fælles sprog. Det er endvidere iøjnefaldende, at den folkelige idræt og det danske forsvar ligger meget lavt i tabellen med hensyn til at blive vurderet som udtryk for noget særligt dansk. Blandt de billeder, der har udløst flest negative kommentarer, er netop fotos, der associerer til idræt og forsvar – her tænkes på billederne af DGIs landsstævne og Dybbøl Mølle.

Flest positive kommentarer:

Bøgeskov 63,0 %

Dannebrog 56,0 %

Dronningen 55,2 %

Flest negative kommentarer:

Dybbøl Mølle 52,7 %

Vindmøller 30,2 %

Gymnastikstævne 16,8 %

Meddelerne blev også bedt om at nævne op til fem situationer, hvor de især følte danske. Dette spørgsmål var helt åbent og gav ret forskelligartede svar, der dog kan udskilles i nogle hovedkategorier. En gennemgang af de åbne besvarelser fra de 559 meddelere viser, at der især anføres seks situationer, hvor man bliver bevidst om sin danske identitet. De er imidlertid ikke rangordnet, da meddelerne ikke blev bedt om at anføre de vigtigste først. Her er – uden rangordning – de hyppigste svar på spørgsmålet: *I hvilke situationer og sammenhænge føler du dig mest dansk?*

- Når man oplever kontrasten til noget andet, fx når man er udlandet, eller når man skal forklare om danske forhold til udlændinge og fremmede.
- Ved danske præstationer, fx landskampe, eller at se danske skibe på verdenshave.
- Ved oplevelse af et fællesskab, fx under regentens nytårstale, ved grundlovs møder eller deltagelse i fællessang.
- Ved oplevelse af dansk natur, for eksempel under vandreture.
- Ved udøvelse af traditioner, fx i forbindelse med flaghejsning, jul og fødselsdage.

- Ved udøvelse af demokratiske rettigheder, fx ved at afgive sin stemme ved et valg.

Svarene afspejler, at følelsen af at være dansk kan fremkaldes såvel i inkluderende som ekskluderende sammenhænge, at den kan aktiveres, både når man er alene og sammen med andre, og at den er knyttet såvel til natur som kultur. Svarene viser også, at den dansknationale identitet svarer til de forestillinger om nationale begreber, der er udbredt på europæisk plan.

Danskheden har vide rammer

Kommentarer til billederne og rangordningen af de danske begreber og institutioner viser et stort sammenfald i holdninger og vurderinger hos den enkelte meddeler. Det er derfor rimelig grund til at antage, at besvarelserne af spørgelisten ikke blot afspejler umiddelbare indfald, men tillige viser mere konsistente holdninger hos den enkelte meddeler. Denne iagttagelse bekræftes af tre spørgeskemaundersøgelser, som danske samfundsforskere har foretaget over danskernes værdier 1981-1999. Her er den overordnede konklusion på analysen af svarene, at befolkningens holdninger til traditionelle værdier gennemgående har været meget stabile (5).

Selvom de personer, der har besvaret den kulturhistoriske spørgeliste, ikke udgør et repræsentativt udsnit af den danske befolkning, som sociologernes tværsnit gør det, er det ikke urimeligt at antage, at de brogede bukker med kommentarer til de 20 »danske billeder«, som her er præsenteret, afspejler væsentlige træk i befolkningens identitetsfølelse ved udgangen af det 20. århundrede. Først og fremmest anskueliggør besvarelserne fra de 559 personer store variationer og paradokser i opfattelsen og vurderingen af det typisk danske. Der findes ikke (længere) en altoverskyggende værdikonsensus i samfundet. Et grundvilkår i den moderne verden siden 1800-tallet har været eksistensen af flere parallelle værdisystemer med hver deres fortolkninger af, hvad der skaber sammenhængskraft i samfundet. Dette forhold kendes i mange europæiske lande (6). Derfor kan danskhedsfølelse ikke sættes på en enkelt formel, som det så ofte sker i den politiske debat. Fortolkningerne af kulturarven spænder meget vidt, og opfattelsen af, hvad der er særlig dansk, kan dække over et bredt felt af holdninger – både hos det enkelte individ og i en gruppe med beslægtede personer. Denne forskellighed kan anskues som en styrke, da de fleste vil kunne genkende sig selv i nogle af kommentarerne og samtidig undre sig – og for nogles vedkommende også glæde sig – over mangfoldigheden af synspunkter.

Fortolkninger af danskhed og hvad der er typisk dansk rummer modsigelser og paradokser, både når der er tale om det enkelte individ og en

gruppe med fælles træk. De kan ikke på forhånd fastlægges ud fra folks køn, alder, uddannelse, erhverv og bopæl, da de i en betydelig udstrækning også individuel bestemt. Denne kendsgerning er af betydning i en tid, hvor begrebet kulturarv er genstand for stor opmærksomhed. Således blev der umiddelbart efter regeringsskiftet i 2001 oprettet en særlig Kulturarvsstyrelse.

På baggrund af forestillinger om danskhed foretages der politiske beslutninger og vælges bestemte samfundsmæssige handlinger. Når denne proces er i gang, er det vigtigt at gøre sig klart, at begreber som danskhed og kulturarv altid har været flertydige og modsigelsesfyldte.

Noter:

1 Det treårige forskningsprojekt blev afsluttet i foråret 2002 og vil dels resultere i publikationen »Nationale symboler i Det Danske Rige 1830-2000,« bd.1-2 (under udgivelse på Museum Tusulanums Forlag), dels i nogle artikler blandt andet nærværende. 2 Også efter dette tidspunkt er der indkommet besvarelser, men disse er ikke indtastet og derfor ikke medtaget i grundlaget for denne artikel. 3 Spørgelisterne er blevet indtastet på regneark og derpå analyseret i statistikprogrammet SAS. Lektor, cand.scient. Ole Drengsgaard har bistået med dette arbejde. Alle besvarelser af spørgelisterne vil overgå til Dansk Folkemindesamling, København i december 2002. Databasen med indtastningerne findes på Museet på Sønderborg Slot, Historisk Arkiv, Nationale Symboler 8.3. 4 Der er ikke gengivet kommentarer til fire billeder, der gengav smørrebrød, cyklist i en storby, en svane og blomstrende margueritter, fordi de næsten udelukkende gav anledning til helt personlige udsagn. 5 Peter Gundelach (red.): *Danskernes værdier 1981-1999*. København 2002, s. 290. 6 For Frankrigs vedkommende er dette beskrevet af Ulrik L. Langen: *I mindernes vold*. Ph.d. afhandling. RUC 1998.

Zusammenfassung

Vielfalt und Mehrdeutigkeit

»Dansk Folkemindesamling« (Danish Folklore Archives) in Kopenhagen verschickte im März 1999 eine Liste mit Fragen über die Verwendung und Einschätzung nationaler Symbole durch die Dänen. Die Liste war von der Verfasserin in Verbindung mit ihrem Forschungsprojekt über die dänischen Nationalsymbole erstellt worden. Am Ende des Fragebogens standen drei Seiten mit Farbbildern. Hier wurden alle aufgefordert, ihre unmittelbaren Einfälle oder Assoziationen zu den Bildern aufzuschreiben. Es war dem einzelnen Betrachter überlassen zu entscheiden, ob er/sie die Bilder als Ausdruck von Vorstellungen von etwas Nationalem oder gemeinsamen Werten ansah. Die 559 Personen, die den Fragebogen beantwortet hatten, schrieben weit unterschiedliche Kommentare. Einige hielten sich sehr eng an die Bilder, während andere sie dazu benutzten, ihre Ansichten über politische und kulturelle Verhältnisse zu äußern. Alle Aussagen zu jedem einzelnen Bild sind nach dem Prinzip bewertet und kategorisiert worden, ob sie positiv oder negativ, neutral oder ganz persönlich sind. Danach ist dann ein charakteristisches Bündel von Aussagen zur Erläuterung der vier Kategorien angefertigt worden. Am Ende des Artikels wird diese Analyse mit Antworten auf zwei andere Fragen in dem Fragebogen verglichen, was man mit dem Begriff des Dänischseins verbindet. Die Antworten in dem Frageschema spiegeln große Varianten und Paradoxa in der Auffassung und Beurteilung des typisch Dänischen wider. In der dänischen Gesellschaft ist keine übereinstimmende Auffassung über Werte mehr vorhanden und das Gefühl des Dänischseins läßt sich nicht mehr auf eine einfache Formel bringen, obwohl dies in der politischen Debatte häufig geschieht. Aber es gibt immer noch ein gemeinsames »Nenner«, und in einem späteren Publikation wird dieses Thema beleuchtet werden.